

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**A puritanizmus hatása az Amerikai
Forradalomra – különös tekintettel
Új-Anglia kolóniára**

Szabó János

Témavezető: Dr. Lévai Csaba

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Debrecen, 2016.

I. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

„Az a feltételezés, hogy egy adott társadalom, kultúra megismerhetetlen az azt fenntartó vallás, hitrendszer, világkép vizsgálata nélkül különösen is igaz az Amerikai Egyesült Államok esetében... színes történetét átszövi a vallásos hitrendszerek, egyházak és csoportosulások históriája, sőt bizonyossággal állíthatjuk, hogy korai időszaka egybeesett a keresztyénség terjedésének és megmaradásának történetével az addig ismeretlen hatalmas földrészen.”

Az idézett sorok, melyeket Medgyessy László vetett papírra jól megragadják és kifejezik a dolgozatban vizsgált kérdéseket. A disszertáció az idézetben található *“vallási hitrendszerrel, egyházak és csoportosulások históriájával”* foglalkozik, arra fókuszál különös tekintettel Új-Angliára. Kutatásom alapvető témája, hogy milyen volt az Újvilágba érkezett puritánok világképe, ideológiája, gondolkodásmódja és eszmeisége? Mindez megjelenik-e az amerikai forradalomban, hatással volt-e rá, és ha igen akkor milyen módon? Így disszertációmban vizsgálom a puritánok történelemszemléletét különösen abból az aspektusból, hogy az amerikai puritánok leszármazottjai hogyan látták az amerikai forradalom és az Amerikai Egyesült Államok létrejöttének történelmi szerepét, fontosságát.

Tanulmányozom azt a három fontos teológiai gondolatkört, mely – hipotézisem szerint – leginkább hatott azokra a puritánokra, akik elhagyták az Óhazát, és amely végigkísérte a fentebb említett folyamatot, és hatott az amerikai függetlenségi háborúban résztvevőkre. Ez a szövetségi teológia, a puritánok különleges küldetéséről – választott nép, Új Izrael – szóló tanítás és a millennizmus gondolatköre. Értekezésemben jelentős részt szenteltem a puritanizmus meghatározásának és kialakulásának történetére amely elvezet a puritanizmus szárbá szökkenésétől egészen az első észak-amerikai brit „puritán” gyarmatok megalakulásáig.

A disszertációm földrajzi-politikai tere elsősorban Anglia és az Újvilág, ezen belül is Új-Anglia. Értekezésem időkerete a 17-18.század, de történelmi kitekintést végzek a reformációs irányzatokkal és teológiai tanításokkal kapcsolatban a korábbi évszázadokra is visszatekintve.

Az értekezés aktualitásával kapcsolatban hangsúlyt helyeztem napjaink azon történészi vitájára, hogy milyen szerepet játszott a puritanizmus a függetlenségi háborúban, és az új nemzet kialakulásában. Ennek a vitának a három fő irányvonalát mutatom be: a keresztyén „szekértábor” híveinek, a szekuláris megközelítésmód követőinek és a középutas

megoldás képviselőinek a nézeteit. Mindezt azért tartottam nagyon lényegesnek, mert akik az amerikai történetírással foglalkoznak, tudják, hogy nem könnyű az Amerikai Egyesült Államok történelmi gyökereit bemutatni, és ez különösen igaz a függetlenségi háború időszakára. Az átlag amerikaiak szemében volt egy közös nyelv és ország, egy erős protestáns alapokon nyugvó keresztény hit, és a függetlenség nemes eszméje, melynek hívei egy táborban sorakoztak föl, nagy-nagy egyetértésben, a szabadságot minden eszközzel korlátozni kívánó angolokkal szemben. Látásuk szerint egy cél és elv vezérelte őket. Azonban ez távról sem igaz. A tizenhárom amerikai gyarmat érdekei, elgondolásai, céljai nagyon sok mindenben nem egyeztek meg, és sok tekintetben közelebbi kapcsolatban álltak Angliával, mint egymással, és gazdasági érdekeik is egybefonták őket az Óhazával. A hitélet szempontjából az említett időszakban már több tucat vallásról beszélhetünk az amerikai gyarmatokon, amelyek között nagy különbségek és egyet nem értés mutatkozott számtalan kérdésben és a gyakorlati keresztényi hit megélésében.

A korábban említett keresztény „szekértábor” hívei közé azokat a személyeket sorolhatjuk, akiknek a véleménye és meggyőződése szerint az amerikai forradalom legerősebb eszmei háttere egyértelműen a protestáns vallási örökségben gyökerezethető. Számukra az első gyarmatok megalakulásától fogva „egyenes út vezetett” a forradalomhoz, tekintettel arra, hogy hitük és meggyőződésük szerint Istennek egy meghatározott terve volt a megalakuló Egyesült Államokkal.

A másik domináns irányzathoz tartozók kétségbe vonják azt, hogy a forradalom legerősebb eszmei hátterének a protestáns vallásosságot kellene tekintenünk, és nem hisznek abban, hogy a gyarmatok megalakulásától kezdve egyenes út vezetett volna a forradalom kirobbanásához. „Középutas” megoldásként a „republikánus szintézis” három nagy alakjának munkásságát vizsgáltam ezzel kapcsolatban – Bernard Bailyn, Gordon S. Wood, J. G. A. Pocock – akik azt a nézetet képviselték, hogy legalább öt ideológiai áramlat hatott elsősorban a forradalomra, mégpedig az angol polgárháború korának republikánus írói és a 18. századi brit teoretikusok (igazi whigek), a klasszikus antikvitás szerzői, a protestáns vallási gyökerek és tradíciók, a 18. századi európai felvilágosodás nagy gondolkodói és az angol „common law” jogi hagyományának hívei. Értekezésemben bizonyítom, hogy ők fontos szerepet láttak a protestáns vallási háttérben, de nem domináns erőként tekintettek rá.

Értekezésemben vizsgálom Új-Anglia lakosainak „berendezkedését” az Újvilágban, és azt a társadalmi modellt, melyben gondolkodtak. Generációnként kísérem figyelemmel a vallási „hevület” csökkenését, azt a folyamatot melynek során a „puszta”, az ismeretlen

földrész nagysága és hatalmas gazdagsága meghódította azoknak az embereknek a szívét és lelkét akik letelepedtek ezen a területen.

Nagyon fontosnak tartottam megvizsgálni témám szempontjából az első Nagy Ébredési Mozgalmat, mely hipotézisem szerint az amerikai függetlenségi háború előszobájának tekinthető. Habár az amerikai történetírásban eltérő vélemények alakultak ki azzal kapcsolatban, hogy milyen szerepet játszott a vallás a forradalom kirobbanásában, illetve az oda vezető úton, abban viszont egyetértés mutatkozik, hogy a forradalom előtti legjelentősebb, a gyarmatok összességét érintő, kiemelkedő eseménynek a Nagy Ébredési Mozgalmat tartják, amely az 1600-as évek végére tehető európai megújulási mozgalmak talaján állt, és az észak-amerikai brit kolóniák kialakuló nemzeti identitása egyik legfontosabb lelki gyökerének tekinthető. Külön részben foglalkozom értekezésemben ennek a Mozgalomnak az európai gyökereivel és azzal a kérdéssel, hogy miért támadt fel az igény a lelki megújulásra Új-Angliában, melyek voltak a mérföldkövei ennek az időszaknak, és milyen következményekkel járt ez a mozgalom Új-Angliára és a többi gyarmatra vonatkozóan. Hipotézisem szerint a fentebb említett Nagy Ébredési Mozgalom sok tekintetben, igaz nem közvetlen módon, de hatással volt a függetlenségi háborúban résztvevő patrióta mozgalom tagjainak gondolkodására és érvrendszerére. Különösen érdekes az, hogyan kapcsolódott a Nagy Ébredési Mozgalom nyelvezete a patrióta hívek táborának nyelvezetéhez a függetlenségi háborúhoz vezető úton.

Az új-angliai „fekete sereg”, azaz a politikai küzdelemben résztvevő lelkészek teológiai látása szükségszerűen változott a forradalmi időszakban és az azt közvetlenül megelőző évtizedben. Napjaink elismert történésze, Gregg L. Frazer véleménye szerint a *„whig és republikánus elképzelések öltöttek vallási formát... a radikális whig ideológiát mint politikai protestantizmust szemlélhetjük.”* A két ideológia találkozása és összeolvadása alapján beszélhetünk teista-racionalizmusról, amely véleményem szerint leginkább jellemezte a korszak amerikai gondolkodóit. Ez a gondolkodásmód semmiképpen nem tekinthető pusztán bibliainak, hiszen a whig írók és republikánus szerzők gondolataikat többek között az ókori görög, római szerzők műveiből merítették. A politikai szabadság, az erény fogalma vagy éppen a zsarnokság elleni küzdelem is itt található meg. A teista-racionalizmus egy nagyon sajátos, elsősorban az amerikai értelmiségi réteg által képviselt hitrendszer volt, melyre ismereteim szerint ebben a formában Európában nincs példa. A teista-racionalizmus hitrendszere ötvözte azt a három jelentős gondolkodásmódot, mely a korszak amerikai gondolkodóit jellemezte: a „természeti vallást”, a felvilágosodás racionalizmusát és a keresztény gondolkodást.

II. Az alkalmazott módszerek vizsgálata

Értekezésemben a historiográfiai háttér vonatkozásában több jellegzetes folyamatot és irányzatot igyekeztem kiemelni. Általánosan igaz az a megállapítás, hogy az amerikai történetírók igyekeztek saját koruk kérdéseire megtalálni a választ a történelmi múltban. Bizonyos értelemben újrafogalmazni a történeket. Természetesen az évszázadok folyamán változott a történetírók személye, társadalmi „besorolása” és a történetírás környezete is. Így például a puritán írók időszakában a történelemre úgy tekintettek, mint Isten cselekvésének színterére. Keresztény szemszögből közelítették meg koruk történéseit, és mindent ezen a kontextuson keresztül vizsgáltak. Számukra Új-Anglia az Új Kánaán földje volt, ahol Isten választottai éltek, mint ahogyan az Ótestamentumi időben Izrael népe az ígéret földjén. Véleményük szerint Új-Anglia nem csupán egy gyarmat volt a sok közül, hanem magának Isten cselekvésének a színtere, a „hegyen épült város”. A korai történészek célkitűzése a kialakuló, és egyre inkább szárba szökkenő nemzeti identitástudat kialakítása, formálása volt. Ennek érdekében az első időkben elsősorban az egyes gyarmatok történelmét igyekeztek leírni, amely jó alapot képezhetett egy későbbi, az egész nemzet történelmét összefoglaló mű elkészítéséhez.

Az őket követő generációt már egy másik történetírói környezet vette körül. A keresztény hatás még nagyon erős volt, de ez már alapvetően eltért a puritánok korától. A közgondolkodás középpontjában már nem a keresztény hit és erkölcs állt, hanem a gazdasági és politikai kérdések. Ennek alapja az emberi fejlődésen, ok-okozati összefüggéseken és materiális magyarázatokon nyugodott. Hatással volt rá az európai felvilágosodás eszméje, ahol a történelem menetének és alakulásának középpontjába már nem Istent helyezték, és ugyanakkor a „természeti törvények” Newton féle gondolata is hatott rájuk.

Azok a történetírók, akiknek a többsége részt vett a függetlenségi háborúban, megteremtette Amerika kialakulásának „mítoszát”, miszerint az Amerikai Egyesült Államoknak küldetése van a Földön, így megalakulása is „végzetszerűnek” tekinthető. Ebben benne rejtett az az elképzelés – amely ezeknek a történészeknek az egyik legjellegzetesebb közös pontja volt –, hogy az amerikai forradalom kirobbanását nem egy-egy brit intézkedés váltotta ki, hanem egy több évtizedes történelmi folyamatnak volt az „elkerülhetetlen” végeredménye. Természetesen ezzel fontos szerepet játszottak az egységes amerikai identitástudat kialakításában. Számukra a forradalomig vezető út egyik legfontosabb eszmei háttére a protestáns vallásosság volt, mely meglátásuk szerint rendkívül fontos szerepet

játszott a forradalom időszakában is. Egyfajta idealizált képet mutattak be így az eseményekről és a benne fontos szerepet játszókról, másrészt azt feltételezték, hogy a forradalomban résztvevő hazafiak között szükségszerűen volt egy egységes eszmeiség, amely hitük szerint a protestáns vallási örökségben gyökerezett.

A romantikus-nacionalista iskola azt a történetírói generációt öleli fel, amely a 19. század harmincas éveitől kezdődően alkotott. Sok tekintetben követték a korábbi történetírói megállapításokat, hiszen feladatuknak tekintették, hogy az Egyesült Államok identitását megalapozzák és megerősítsék. Ebből kifolyólag természetesen a lehető legjobb fényben igyekeztek feltüntetni Amerika kialakulásának történelmét. Három alapvető témát figyelhetünk meg írásaikban: a haladás és szabadság eszméjét, illetve azt az elképzelést, hogy Amerikának az a végzete, küldetése, hogy modellként szolgáljon az egész emberiség számára, hogyan lehet eljutni a legtokéletesebb állami berendezkedéshez és ezen keresztül a legteljesebb élethez. Lényegét tekintve mindhárom eszme a puritán írók gondolatainak felevenítése volt. Úgy látták saját korukat, hogy ezeknek az elveknek a megvalósításának útján haladnak, és a forradalom eszményeit ültetik át a mindennapokba.

Az 1870-es évektől kezdve változás állt be az Amerikai történetírásban. A legfontosabb eltérést a korábbi korszakokhoz képest az jelentette, hogy a professzionális történetírók vették át a vezető szerepet. Ők olyan személyek voltak, akik amerikai vagy európai egyetemeken sajátították el tudásukat. Az isteni gondviselés vezetése kisebb hangsúlyt kapott, mint a korábbi időszakban, bár a különösen Új-Angliában elterjedt millenniumi történelem felfogást be tudták illeszteni saját történelem szemléletükbe. A korszaknak egy újabb irányvonala, az 1880-1890-es években kialakuló „birodalmi iskola”. Képviselői úgy látták, hogy téves az az elképzelés, amely évtizedekig megingathatatlan pillére volt az amerikai történetírásnak, miszerint a gyarmatok már a kezdetektől fogva feltartóztathatatlanul haladtak a forradalom és a függetlenség felé valamiféle isteni gondviselés tervébe illeszkedve sőt, ugyancsak megtalálták számításaikat a birodalom keretein belül.

Az 1920-as évektől kezdve szemtanúi lehetünk egy anti-puritanista megközelítési módnak, amelynek képviselői rendkívül kritikusan szemlélték a puritánokat, akiket nem tekintettek sem demokratikusnak, sem haladó gondolkodásúnak vagy vallásilag toleránsnak, és nagy általánosságban képmutató emberekként látták őket. Véleményük szerint a puritánoknak illetve puritán eszméknek, és úgy általában a vallásnak nem volt kiemelkedő szerepe az amerikai demokrácia megteremtésében.

Erre az irányzatra mintegy válaszként, az 1930-as években elsősorban a Harvard Egyetemhez köthető történelmi csoport mélyebben kezdett foglalkozni a puritanizmussal és azzal a kérdéssel, hogy milyen hatással volt a vallás a forradalomra illetve az oda vezető úton. Ők azt az álláspontot képviselték, hogy ahhoz, hogy igazán őszinte választ kapjanak a puritanizmussal kapcsolatos kérdéseikre, „vissza kell menni abba a korba”, amelyben éltek. Lehetetlennek tartották a huszadik század háttéréről megismerni és megérteni a puritanizmust, ehhez ismerni kellett azt a korabeli kontextust, melyben éltek és munkálkodtak. Ezért ők nagy hangsúlyt fektettek arra amit az anti-puritanista történész csoport kevésbé kísért figyelemmel, nevezetesen a puritán korszak háttérének vizsgálatára, a puritán gondolkodás és kultúra megismerésére elsődleges források alapján.

A második világháborút követően beszélhetünk a professzionális történetírók harmadik generációjáról, akiket sokszor neokonzervatívoknak, vagy a konszenzus-iskola képviselőinek is neveznek. A neokonzervatívok a társadalmat stabilnak és homogénnek tekintették. Úgy látták, hogy mindig voltak alapelvek amelyek végigkísérték az amerikai történelem minden korszakát. Ezek közé tartozott, hogy minden embert megilletett a magántulajdon joga és annak védelme vagy, hogy a kormányzatnak csak korlátozott jogköre lehet.

A 20. század második felétől három jelentős irányát láthatjuk az amerikai forradalommal kapcsolatos történetírói műveknek. Egyrészt tovább folyt a „küzdelem” azon két álláspont között, hogy az amerikai forradalommal kapcsolatban és az odavezető úton a vallás mennyire játszott fontos, kiemelkedő szerepet. Az egyik tábor erősítette azt az álláspontot, hogy semmilyen gyakorlati hatást nem lehet tulajdonítani a puritanizmusnak ebben a tekintetben, míg a másik tábor ennek az ellenkezőjét igyekezett igazolni. Ugyanakkor kialakult egy „középutasnak” tekinthető megoldási kísérlet, mely az úgynevezett republikánus tézis, republikánus-vita mentén figyelhető meg. A vitát kiobbantó téziseket tartalmazó művek nagy része ugyan a 1960-as, 1970-es években íródott, de természetesen nem volt „gyökértelen”.

Az 1960-as, 1970-es években új szempontok alapján kezdték el vizsgálni a protestáns vallási hagyománynak a forradalomra gyakorolt hatását. Így például előtérbe került a korábban megfogalmazott tézisek mellett az úgynevezett Első Nagy Ébredési Mozgalom hatása a forradalomra, az amerikai identitástudat kialakulásával kapcsolatban. Új személyek kapcsolódtak be a korábbi, erről szóló vitákba akik a vallás forradalomra gyakorolt döntő hatását képviselték. Voltak, akik próbálták a republikánus tézis képviselőinek és a protestáns „vallástörténelmi” irányzat követőinek gondolatrendszerét egy mederbe terelni.

A történelmi viták jelentős részben arról szólnak, hogy a forradalomra melyik esztétörténelmi irányzat gyakorolta a legnagyobb hatást, illetve, hogy az események sorozatából álló forradalom időszakában mikor, melyik irányzat volt az „uralkodó”. Együttesen hatottak az eseményekre, vagy esetleg kizárták, kioltották egymást? Léteztek egymás mellett, közösen alakítván a közgondolkodást, vagy ez lehetetlen volt, és valamelyik döntőnek kellett bizonyuljon az események sorozatában? Ezek azok a kérdések, melyek a történészek számára folyamatos vitatémát szolgáltatnak és szolgáltatnak napjainkban is.

A disszertációhoz rendelkezésre álló nagy mennyiségű forrásanyag felkutatása, értelmezése, rendszerezése és elemzése komoly kihívások elé állított. A historiográfiai rész kutatásánál például tekintetbe kellett vennem azokat a társadalmi folyamatokat is, melyek hatással voltak az adott korszak történetíróira. Így például az Amerikai Polgárháborút mint teológiai krízist is vizsgálnom kellett. Az értekezés forrásbázisa több területet érintett: korábbi és kortárs szerzők munkáit, korabeli sajtó és közvélemény forrásait, pamfleteket, korabeli prédikációkat és történelmi műveket, teológiai kommentárokat, ókeresztény írók műveit. Törekedtem arra, hogy minél több korabeli anyagot tudjak vizsgálni. Korábbi kutatásaim eredményét is sikerült felhasználnom, melyet az Amerikai Egyesült Államokban és Angliában végeztem. Nagy segítséget jelentett a puritán oldalakkal foglalkozó internetes adatbázisokhoz és forrásgyűjteményekhez való hozzáférés.

III. Az eredmények tézisszerű felsorolása

Hosszú út vezetett a puritanizmus kialakulásához és ahhoz, hogy a „könyv mozgalomhoz” csatlakozók elinduljanak megalapítani az Új Jeruzsálemet és felépíteni Isten országát. Tanulmányom során egy olyan mozgalmat ismertem meg, melyhez csatlakozók a jövő nagy kérdéseivel foglalkoztak azokkal, melyek minden kor emberét érintették és érdekelték. Sokat szenvedtek vallási meggyőződésükért ugyanakkor számos esetben legalább annyira intoleránsak voltak vallásilag, mint akik ellen küzdöttek ebben a korszakban. Nagyon kevés megértéssel fordultak azok felé, akik nem értettek egyet vallási nézeteikkel és hitük gyakorlásával. Sőt, azokat is üldözték, akik felemelték szavukat az állam és az egyház szoros kapcsolata miatt. Krisztus országát szerették volna felépíteni, elkülönülve másoktól, ugyanakkor a kivándorlók második, harmadik generációjánál már erős vallási hanyatlást fedezhetünk fel. Elutasították az erőszakkal történő hittenjesztést, ugyanakkor az indiánokkal sok esetben kegyetlenül leszámoltak, ha azok nem követték a keresztény hitet. Célul tűzték ki az indiánok keresztény hitre térítését, ugyanakkor exportálták a vallási megosztottságot, hiszen harcot indítottak a korábban ott tartózkodó és hittérítő tevékenységet folytató jezsuita rend és a katolikus hitre tért őslakosok ellen.

Keresztény alapokon lett megalapítva Amerika? Amikor elkezdtem disszertációm írását erre a kérdésre hipotézisem alapján mindenképpen azt a választ adtam, hogy igen. Úgy gondoltam, hogy az új nemzet kialakulásának legfontosabb eszmei alapja a puritán szellemiségben gyökerezett. Disszertációm alapján azonban ma már úgy vélem, hogy erre a kérdésre nem lehet határozott igennel vagy nemmel válaszolni. Az a fajta „keresztény állam elgondolás”, amellyel az első gyarmatosok partra szálltak, hamar zátonyra futott. Az a puritán eszmeiség, amelyet képviseltek Új-Anglia megalapítói a későbbiek során szinte velük együtt sírba szállt. Egy kettőséget vélek felfedezni: miközben meghódították az Újvilágot, az meghódította az ő lelküket. Az évtizedek során kialakuló és formálódó világnézeti eszmerendszer az úgynevezett politikai-kereszténység, mely egy nagyon speciális amerikai hitrendszeré vált, és a teista-racionalizmus szárba szökkenésének lehetünk tanúi az észak-amerikai brit gyarmatokon ezen időszak során. Ennek egyszerre volt alapja az európai felvilágosodás és a puritanizmus eszmerendzere, mely a Nagy Ébredési Mozgalom szellemi örökségeként élt tovább ha nem is ugyanabban a formában és tartalommal ahogyan „érkezett egykoron” a kontinensről. Napjainkban az Amerikai Egyesült Államokban az evangéliumi

kereszténység hatása, mely az első Nagy Ébredési Mozgalomban gyökerezik egyértelműen kimutatható.

Az amerikai történetírással foglalkozók első nagy generációját azok a puritán háttérrel rendelkező írók, politikusok, lelkészek alkották, akik magát a történelmet is Isten cselekvésének színtereként kezelték, és ebből a világnézeti aspektusból igyekeztek látni és láttatni az Amerikai Függetlenségi Háborút is. Számukra a jó és a rossz küzdelme volt ez a harc, azaz a történelem nagy színpala mögött lezajlott küzdelem Isten és a gonoszság erői, az Antikrisztusi hatalom között. Új-Anglia számukra sokkal többet jelentett egy földrajzi területnél. Hitük szerint Isten különleges tervében szerepelt az, hogy ők birtokba vegyék ezt a földet és létrehozzák ott azt a teokratikus államrendet, amely például szolgálhat minden nemzet számára. Úgy gondolták, hogy üdvtörténeti jelentősége van küzdelmüknek. Mivel keresztény oldalról közelítették meg a történelmi eseményeket, így a nemzet kialakuló identitását is ebből az aspektusból szemlélték.

Azok, akik résztvettek a Függetlenségi Háborúban és történetírói munkájuk elsősorban 1780 és 1820 közé tehető elsősorban azt szerették volna bizonyítani, hogy nem egyes brit intézkedések váltották ki a forradalmi „hangulatot”, hanem Amerika végzetének és küldetésének tekintették azt, hogy szembefordultak a koronával. Én azonban kutatásaim alapján nem tudok egyet érteni azokkal a történetírókkal, akiknek a véleménye szerint már a gyarmatok megalakulásától kezdve egyenes út vezetett a forradalomig, mert a puritán eszmeiség mindezt magában hordozta. Sokkal inkább egy folyamatnak látom a gyarmatok elszakadási vágyát a koronától, mely sok tekintetben nem egyezett meg érdekeikkel. Az elszakadási törekvés gyökereit semmiképpen nem vezetném vissza elsődlegesen a puritanizmusra, vagy vallási, teológiai okokra.

Ugyanakkor nem tudom elfogadni azon anti-puritanista történetírók véleményét sem, akik szerint a vallásnak nem volt pozitív szerepe Amerika történelmében sőt, gátját képezte a fejlődésnek és igazából nem volt hatással a forradalomra. Kutatásaim alapján ugyanis arra a következtetésre jutottam, hogy a Nagy Ébredési Mozgalom szellemi öröksége kétség kívül komoly hatással volt a függetlenségi háborúban résztvevőkre, melyet igyekeztem dolgozatom során bemutatni és bizonyítani.

Egyet tudok érteni azon „középutas megoldást” képviselőkkel, akik az úgynevezett republikánus tézis, republikánus-vita mentén közelítették meg ezt a kérdést. Azok a történészek, akik ezt az irányvonalat követték, öt fontos forrását mutatták be a forradalmi eszmeiségnek: az antikvítás szerzőit, az európai felvilágosodás íróit, az angol „common law”

jogi szerzőinek műveit, a protestáns vallásosságot és annak befolyását és a 18. századi brit ellenzéki írók írásait és azok gyarmatosokra gyakorolt hatását.

Dolgozatom eredményeként úgy látom, hogy az amerikai függetlenségi háborúban résztvevők szellemi hátterének egyik fontos gyökere volt a politikai-kereszténység. Fontos, de semmiképpen nem egyedülálló háttere.

V. Az értekezés tárgyában tartott konferenciaelőadások

A puritánok és az Újvilág kihívásai. *Nemzetközi Egészségügyi Konferencia*. Pécs, 2011. augusztus

Falak és választóvonalak a történelemben. *Nyíregyházi Főiskola Történelemtudományi és Filozófiai Intézete Konferenciája*. Nyíregyháza, 2012. november 29-30.

"Múlt nélkül nincs jövő" – Egyén és közösség történelmi távlatban. *Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Konferenciája*. Debrecen, 2012. 11. 15. (Szervezője is voltam a Konferenciának)

RÉGIÓ ÉS REGIONALITÁS WORKSHOP. *Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Történelmi Intézet, Néprajzi Tanszék Konferenciája*. Debrecen, 2013. június 27-28.

VI. iDEa igazolás a szerzőnek az értekezés tárgyában megjelent vagy igazoltan kiadásra elfogadott publikációiról a lapszámok feltüntetésével

Nyilvántartási szám: DEENK/119/2016.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Szabó János
Neptun kód: N9L6L3
Doktori Iskola: Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészlet(ek) (1)

1. **Szabó J.:** A puritanizmus ideológiájának illetve eszmeiségének hatása az amerikai forradalomra.
In: Principium: Pályánk kezdetén. Szerk.: Lukács Anna, Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Debrecen, 105-114, 2012. ISBN: 9789634735786

Magyar nyelvű tudományos közlemény(ek) hazai folyóiratban (3)

2. **Szabó J.:** Napjaink vitája a "keresztény Amerikáról".
Adventista Szle. Közlésre elfogadva, 1-15, 2016. ISSN: 2415-9468.
3. **Szabó J.:** Az Amerikai forradalom előszobája: A Nagy Ébredési Mozgalom háttere Új-Angliában.
Adventista Szle. 10 (2), 20-36, 2014. ISSN: 2415-9468.
4. **Szabó J.:** Az Amerikai forradalom előszobája : A Nagy Ébredési Mozgalom háttere Új-Angliában.
Hallg. Műhtanulm. 2, 294-300, 2013. ISSN: 2063-6024.

Magyar nyelvű konferencia közlemény(ek) (1)

5. **Szabó J.:** Vallási közösségek kialakulása a forradalom időszakában Új-Angliában.
In: Falak és választóvonalak a történelemben : A Nyíregyházi Főiskola Történettudományi és Filozófia Intézete által 2012 november 29-30-án rendezett társadalomtudományi konferencia előadásai [elektronikus dokumentum]. Szerk.: Buhály Attila, Reszler Gábor, Szoboszlay György, Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza, 405-416, 2014. ISBN: 9786155097829

További közlemények

Magyar nyelvű konferencia közlemény(ek) (1)

6. **Szabó J.:** Puritánként az Újvilágban.

In: Falak és választóvonalak a történelemben: Társadalomtudományi konferencia 2012.
november 29-30. Szerk.: Óbis Hajnalka, Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza, 36, 2012.
ISBN: 9786155097522

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2016.06.09.

